

Секція 1. Загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуалізація суб'єктної позиції учасників освітнього процесу інноваційних навчальних закладів як передумова розвитку аксіологічної сфери

Левківська К.В.

**Аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного
університету імені Івана Франка, 3 курс**

Дослідження проблеми ціннісних засад діяльності інноваційного навчального закладу корелює з актуалізацією суб'єктного досвіду учасників освітнього процесу з огляду на базові сучасні теоретичні підходи до проблеми змісту освіти. Зокрема, у межах системного підходу сукупність цінностей інноваційного навчального закладу становить цілісне утворення, компонентами якого є індивідуальні аксіологічні сфери кожного суб'єкта освітнього процесу. З точки зору діяльнісного підходу особистісна система цінностей як компонент суб'єктного досвіду розвивається в процесі діяльності – навчальної, соціальної, комунікативної – в інноваційному навчальному закладі. Особистісно орієнтовний підхід розглядає суб'єктний досвід кожного учасника освітнього процесу, що формується індивідуально, залежно від проектування факторів впливу на особистість у процесі навчання та виховання. В межах антропологічного підходу кожна особистість розглядається як продуцент і творець власного життя, що забезпечує унікальний суб'єктний досвід, в тому числі й досвід формування власної аксіологічної сфери.

Значним трансформаціям підлягає аксіологічна сфера сучасного вчителя, яка, за Т. Сергєєвою, виявляє сьогодні суттєві суперечності: між громадянською свідомістю педагога і побутово-ціннісною свідомістю оточення, зумовленою значущими соціально-економічними чинниками; між ціннісним ставленням педагога до своєї професії та фактичним падінням її

престижу в соціумі; між колективістськими ціннісними установками значної частини педагогів та цінностями індивідуалізму, притаманними сучасному українському суспільству; між цінністю й самоцінністю дитинства у педагогічній науці та фактичними трансформаціями фізичного, психічного й морального стану дітей [2, с. 307].

Головним інструментом активізації суб'єктного досвіду учасників освітнього процесу в інноваційному навчальному закладі, на нашу думку, є включення їх суб'єктного досвіду в навчально-виховний процес. У зв'язку з цим важливими умовами активізації суб'єктного досвіду можна, на нашу думку, вважати такі:

- актуалізацію механізмів збагачення й рефлексії власного досвіду кожного суб'єкта освітнього процесу в інноваційному навчальному закладі;
- спирання на індивідуальний досвід учнів і педагогів для реалізації ціннісних засад діяльності інноваційного навчального закладу;
- організацію ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учнів і вчителів.

Активізація суб'єктного досвіду учасників освітнього процесу дає можливість розвивати особистісну й соціальну рефлексію процесу формування їхніх цінностей, що сприяє адекватній самооцінці аксіологічної сфери як на індивідуальному, так і груповому рівні; при цьому відбувається актуалізація особистісного й соціального смислу освіти, що реалізується в різних видах комунікацій суб'єктів освітнього процесу.

Означена активізація та її рефлексія безпосередньо пов'язані з організацією навчально-виховного процесу інноваційного навчального закладу на аксіологічних засадах.

Необхідність організації навчального процесу на аксіологічних засадах викликана, на нашу думку, невідповідністю рівня освітніх технологій та ціннісного результату освіти; рівня освіченості – поведінковій адекватності та можливостям реалізації сукупності власних знань, та ін.

Аналіз теорії ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів дає можливість дійти висновку, що організація навчального процесу на аксіологічних засадах ґрунтується на філософських положеннях про ціннісні засади освітніх практик, аксіологічний характер розвитку форм знання й способі їх трансляції, а також на положенні про ціннісну динаміку особистості в процесі освіти. Основною суперечністю в розвитку аксіологічної сфери сучасної освіти стала суперечність між альтруїстичним характером педагогічної діяльності та технократичним підходом до її здійснення.

Філософські основи аксіологічної сутності навчального процесу демонструє трансцендентальна теорія цінностей Г. Ріккєрта, який писав, що «цінності не є дійсністю, ні фізичною, ні психічною. Суть їхня полягає в їхній значущості, а не в їхній фактичності. Але цінності пов'язані з дійсністю... цінність може, по-перше, таким чином приєднуватися до об'єкту, що останній робиться тим самим благом, і вона може бути також бути таким чином пов'язаною з актом суб'єкта, що цей акт стає тим самим оцінкою» [1, с.95]. Мета організації навчального процесу на аксіологічних засадах полягає у тому, щоб учні послідовно засвоювали певну систему цінностей, яка має реалізовуватися у них в ціннісних орієнтаціях, установках, відношеннях, свідомості й поведінці. Основним інструментом аксіологізації навчального процесу в інноваційному навчальному закладі є особистісно орієнтований підхід, що дозволяє розвинути суб'єктність учнів, як і всіх учасників освітнього процесу. Змістове наповнення процесу аксіологізації навчального процесу в інноваційному навчальному закладі пов'язане, на нашу думку, з виокремленням комплексу пріоритетних цінностей та послідовне втілення означених цінностей, в навчальному процесі.

Як стверджують наукові розвідки (Ю. Артюхович, Т. Ахаян, М. Капшутар та ін.), інноваційний підхід до організації навчально-виховного процесу передбачає аксіологізацію освіти, метою якої є послідовне засвоєння учнями системи цінностей, що реалізуються в ціннісних орієнтаціях,

відношеннях, установках, поведінці й свідомості. Змістовий компонент процесу аксіологізації освіти пов'язаний, насамперед, з визначенням системи пріоритетних цінностей, якими потенційно наділений навчальний заклад.

Зміст освіти в інноваційному навчальному закладі наділений аксіологічною сутністю; власне, будь-який навчальний заклад має аксіологічний компонент змісту освіти в ньому. Проте інноваційний навчальний заклад, як правило, відрізняється можливістю вводити в зміст освіти різноманітні інновації, в тому числі й стосовно аксіологічної наповненості процесу навчання. Аксіологічний зміст освіти в інноваційному навчальному закладі реалізується в епістемності (самоцінності знань), інструментальності, рефлексивності й світоглядній спрямованості освіти.

Основними умовами організації навчально-виховного процесу на аксіологічних засадах, на нашу думку, можна вважати такі:

- Організацію аксіологічного процесу міжсуб'єктної комунікації в навчально-виховному процесі;
- Розвиток позитивної мотивації учнів до навчання;
- Орієнтація навчально-виховного процесу на пізнавальні потреби учнів, стимулювання їх пізнавальної самостійності;
- Розробку й реалізацію технологій стимулювання самостійності й активності учнів в отриманні знань, формуванні вмінь і навичок.

Провідними формами аксіологізації навчального процесу в інноваційному навчальному закладі можна назвати виконання творчих завдань, аналіз та плюралістична оцінка особистісно-смислових і соціально-значущих навчальних ситуацій; реалізація навчальних проєктів; діалог як форма навчання й комунікації; пошуково-дослідницька діяльність. Ефективним в процесі аксіологізації навчального процесу, на нашу думку, може бути метод виконання творчих завдань, спрямованих на здійснення особистісно й соціально значущої діяльності, які передбачають включення учнів в ціннісно-смислову комунікацію, тобто діалог, ділові ігри, дебати [3].

Отже, нами проаналізовано актуалізацію суб'єктної позиції учасників освітнього процесу інноваційних навчальних закладів як важливої передумови розвитку аксіологічної сфери; визначено умови активізації суб'єктного досвіду та охарактеризовано організацією навчально-виховного процесу інноваційного навчального закладу на аксіологічних засадах. Важливим напрямом подальших досліджень вважаємо необхідність обґрунтування й дослідження системи організаційно-педагогічних умов ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів.

Список літератури

1. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Г. Риккерт // Науки о природе и науки о культуре; пер. под ред. С. И. Гессена. – М. : Республика, 1998. – С.44-128.
2. Сергеева Т. Б. Аксиологические проблемы образования и воспитания в контексте теории социокультурной динамики / Т. С. Сергеева : дисс ...докт. филос.н. : 09.00.11 – социальная философия. – Ставрополь, 2001. – 351 с.
3. Стародубцева К. В. Психолого-педагогічні умови актуалізації суб'єктного досвіду особистості молодших школярів / К. В. Стародубцева // // Горизонты образования. – 2012.- №3 (36). – Т.2. – С. 233-239.